

20190517

Finansdepartementet

Karin Pilsäter
070-382 65 55
karin.pilsater@tco.se

Lite mer lika. Översyn av kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting SOU 2018:74

Fi2018/03212/K

TCO har beretts tillfälle att yttra oss över SOU 2019:74 Lite mer lika. I utredningen föreslås en rad förändringar av delmodeller inom ramen för systemet med en kostnadsutjämnning.

TCO tillstyrker att en förändring av kostnadsutjämnningen i linje med utredningens förslag genomförs.

TCO anser att det är viktigt att kommuner och landsting har likvärdiga förutsättningar att finansiera vård, omsorg, utbildning, kollektivtrafik och övriga kommunala åtaganden. Medborgarnas tillgång till service ska inte avgöras av vare sig inkomstnivå eller servicebehov hos övriga invånare i kommunen. Därför stöder TCO de grundläggande principerna bakom utjämningsystemet inklusive den statliga finansieringen.

Kommunalskatten finansierar största delen av välfärdstjänsterna till medborgarna som barnomsorg, skola, äldreomsorg, sjukvård, kollektivtrafik osv. Två tredjedelar av inkomsterna till välfärden kommer från den kommunala inkomstskaften, vilket är över 700 miljarder. För att fördela resurserna och ge varje kommun förutsättningar att finansiera välfärdstjänsterna på ett likvärdigt sätt finns statsbidragen, inkomstutjämnningen och kostnadsutjämnningen.

Ändå skiljer det 6 kronor på varje hundralapp man får i lön mellan den högsta och lägsta skattesatsen. Det betyder att en polis eller grundskollärare i Dorotea eller Munkedal som tjänar 30 000 per månad betalar hela 1 300 kronor mer i skatt per månad än en som bor i Vellinge eller Solna. Detta utan att det kan anses avspegla aktiva politiska prioriteringar i service- och avgiftsnivåer.

Välfärdssystemen kommer sannolikt att möta krav på mer intäkter än vad som är fallet idag, inte minst beroende på demografiska förändringar och behov av större investeringar i utbildning, infrastruktur mm. Risken är att det möts med lokala kommunalskattehöjningar, som dessutom ökar skillnaderna.

De demografiska förändringarna (fler äldre och barn) ställer stora krav på utbyggnad av välfärdstjänsterna om dagens standard ska upprätthållas. De närmsta 10 åren kommer andelen över 80 år att öka med nästan 50 %, barn och ungdom med 10 % men i arbetande ålder, 20 – 64 år, endast med 6 %. Försörjningskvoten stiger från 75 till 89 till år 2026. Som exempel kan nämnas att 1 000 nya skolor och förskolor behöver byggas de närmaste 3 åren, en ökning på 10 %.

Vi är övertygade om att vård, utbildning och omsorg även i fortsättningen kommer att utvecklas med nya metoder, digitalisering och ny teknik etc. som gör att produktiviteten fortsätter att stiga. Dock kan det, som vi inledningsvis framförde, sannolikt också behövas större intäkter (resurstillskott) till dessa sektorer.

Ett väl fungerande skatteutjämningsystem mellan kommunerna är en viktig princip. Det måste framöver göras avvägningar av kommunernas finansieringsansvar i förhållande till staten av välfärdstjänsterna, eftersom ökade krav och behov inom vård, utbildning och omsorg inte automatiskt bör belasta arbetsinkomsterna, särskilt låg- och medelinkomster, utan företrädesvis andra skattebaser.

Skillnaderna mellan kommunerna vad gäller in- och utflyttning och demografisk situation har förstärkts. Detta gäller även det ojämna flyktingmottagandet. Samtidigt har statens styrning av de stora verksamheterna ökat och fler verksamheter styrs alltmer av rättighetslagstiftning. Ett exempel på det är den kommunala vuxenutbildningen, som nu föreslås inkluderas som en delmodell i kostnadsutjämnningen. Under senare år har den allra största delen av den kommunala vuxenutbildningen blivit rättighetsstyrd och är därför inte längre möjlig för kommunen att besluta om vad gäller dimensioneringen av antal platser.

Inom ramen för dagens inkomstutjämningsystem finns det också stora problem. Den mycket långtgående utjämnningen gör att kommunerna i praktiken inte har några incitament att genomföra reformer för att invånarna ska öka sina arbetsinkomster.

Det kommunala utjämningsystemet reformerades i grunden i mitten av 90-talet. Sedan dess har så stora förändringar i förutsättningarna skett att vi anser det befogat att genomföra en mer genomgripande reformering av utjämningsystemets konstruktion. I den bör också ingå avvägningar av statligt och kommunalt finansieringsansvar.

Vi är övertygade om att mer av de kommunala välfärdstjänsterna behöver finansieras genom inkomster från statens skattebaser. Även utvecklingen av regionbildningsreformer kommer att behöva påverka utformningen av ett kommande finansierings- och utjämningsystem.

TCO anser därför att en bred översyn av systemet för utjämning och finansiering av de kommunala verksamheterna bör tillsättas. Denna bör arbeta i anslutning till processen med den breda skattereform som aviserats.

Detta ska dock inte ställas i motsats till en mer kortsiktig reformering av modellerna inom kostnadsutjämningen. TCO tar inte ställning till den konkreta utformningen av de olika modellerna och föreslagna förändringar.

Vi hänvisar till de av Lärarförbundet och Vision inlämnade yttrandena.

Eva Nordmark
Ordförande

Karin Pilsäter
Utredare